

RAAP-NOTITIE 182

Plangebied Sportlaan te Herkenbosch

Gemeente Roerdalen

Een inventariserend archeologisch onderzoek

Colofon

Opdrachtgever: gemeente Roerdalen

Project: archeologisch onderzoek plangebied Sportlaan te Herkenbosch (gemeente Roerdalen)

Titel: Plangebied Sportlaan te Herkenbosch, gemeente Roerdalen; een inventariserend archeologisch onderzoek

Status: eindversie

Datum: december 2002

Auteur: drs. J.J.G. Geraeds

Bestandsnaam: L:\QXPress\notities\2002\ROSP\N0182-ROSP.qxd

Projectcode: RO SP

Projectleider: drs. J.J.G. Geraeds

Projectmedewerker: drs. M.A.H. Lipsch

ARCHIS-waarnemingsnummer: 131882

Autorisatie:

drs. W. De Baere

ISSN: 0925-6369

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V.

telefoon: 020-463 4848

Zeeburgerdijk 54

telefax: 020-463 4949

1094 AE Amsterdam

E-mail: raap@raap.nl

Postbus 1347

1000 BH Amsterdam

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2002

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Samenvatting

RAAP Archeologisch Adviesbureau heeft in opdracht van de gemeente Roerdalen in mei 2002 een inventariserend archeologisch onderzoek uitgevoerd in verband met nieuwbouw te Herkenbosch in de gemeente Roerdalen. Doel van dit onderzoek was het opsporen van eventueel aanwezige archeologische resten en, voor zover mogelijk, een eerste indruk geven van de kwaliteit (gaafheid en conservering), aard, datering, omvang en diepteligging ervan.

Tijdens het inventariserend archeologisch onderzoek (boringen in een grid van 40 bij 50 m) zijn in boring 31, in het westelijke deel van het plangebied, twee archeologische indicatoren aangetroffen. Het gaat om twee scherven prehistorisch aardewerk aangetroffen in de B-horizont (tussen ca. 45 en 75 cm -Mv). Het betreft waarschijnlijk resten uit de IJzertijd die mogelijk deel uitmaken van een grafveld. De bodem in de omgeving van deze boring lijkt deels verstoord te zijn.

Op grond van de resultaten wordt aanbevolen de graafwerkzaamheden in het kader van de nieuwbouw ter hoogte van boring 31 archeologisch te laten begeleiden. Voor het overige deel van het plangebied wordt geen vervolgonderzoek aanbevolen.

1 Inleiding

1.1 Kader en doelstelling

In opdracht van de gemeente Roerdalen heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau in mei 2002 een inventariserend archeologisch onderzoek uitgevoerd in verband met nieuwbouw te Herkenbosch in de gemeente Roerdalen. Het onderzoek diende te worden uitgevoerd omdat realisatie van de plannen zou kunnen leiden tot aantasting of vernietiging van mogelijk aanwezige archeologische resten. Doel van onderhavig onderzoek is het opsporen van eventueel aanwezige archeologische resten en (indien mogelijk) een eerste indruk geven van de kwaliteit (gaafheid en conservering), aard, datering, omvang en diepteligging ervan.

1.2 Onderzoeksgebied en archeologische verwachting

Het plangebied ligt ten oosten van de kern Herkenbosch direct ten westen van de Keulse Baan (figuur 1) en heeft een oppervlakte van ca. 2,75 ha. Het staat afgebeeld op kaartblad 58G van de topografische kaart van Nederland (schaal 1:25.000); de centrumcoördinaat is 202.968/252.205. Ten tijde van het onderzoek was het plangebied in gebruik als grasland (sportvelden). Voor het plangebied geldt een hoge archeologische verwachting voor nederzettingen uit de Steentijd tot en met de Late Middeleeuwen (zie § 2.2).

1.3 Onderzoekopzet en richtlijnen

Onderhavig onderzoek bestond uit een bureauonderzoek en een veldonderzoek. Het veldonderzoek is beperkt gebleven tot een karterend booronderzoek.

Het inventariserend archeologisch onderzoek is uitgevoerd volgens de hiervoor geldende normen en richtlijnen die zijn vastgelegd in het Handboek ROB-specificaties (Brinkkemper e.a., 1998) en (voorzover mogelijk) conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (Vorbereidingscommissie Kwaliteitszorg Archeologie, 2001).

Zie tabel 1 voor de dateringen van de in deze notitie genoemde archeologische perioden.

2 Bureauonderzoek

2.1 Methodes

Voorafgaand aan het veldonderzoek is een bureauonderzoek uitgevoerd om na te gaan of er reeds archeologische vondsten uit het plangebied geregistreerd staan en om ten behoeve van het veldwerk de landschappelijke (geologische en bodemkundige) kenmerken alsmede de gespecificeerde archeologische verwachting te bepalen. In het kader van het bureauonderzoek zijn verschillende bronnen geraadpleegd (zie literatuurlijst).

Om inzicht te krijgen in het voorkomen van archeologische vindplaatsen in of nabij het plangebied is het ARCHEologisch Informatie Systeem (ARCHIS) van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) te Amersfoort geraadpleegd.

2.2 Resultaten

Geologie en geomorfologie

Het plangebied is niet eerder geomorfologisch gekarteerd. Uit extrapolatie van het omliggende gebied kan afgeleid worden dat het plangebied bestaat uit hoge landduinen met bijbehorende vlakten en laagten (Staring Centrum/RGD, 1992: code 12C2).

Bodem

De bodem in het plangebied bestaat uit kalkloze vorstvaaggronden: leemarm en zwak lemig fijn zand met grondwatertrap VII (Stiboka, 1966: code Zb21). De donkergrijsbruine bouwvoor is 10 à 25 cm dik. Het onderliggende materiaal is geelbruin (zwakke B-horizont); deze laag is van wisselende dikte en gaat geleidelijk over in geel tot fletsgeel of lichtgrijs zand (C-horizont) waarin soms dunne roestbandjes of -vlekken voorkomen.

Archeologie

In ARCHIS staan geen archeologische vindplaatsen geregistreerd uit het plangebied. Uit de directe nabijheid van het plangebied is één vindplaats uit de Late Bronstijd-Vroege IJzertijd bekend (ARCHIS-waarnemingsnummer 15282). Het betreft aardewerk en een fragment bot dat waarschijnlijk deel uitmaakt van een crematiegraf. Dit graf maakt deel uit van een urnenveld dat wordt toegeschreven aan de Nederrijnse grafheuvelcultuur.

Archeologische verwachting

Volgens de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW; ROB, 2001) geldt voor het plangebied een hoge trefkans voor vindplaatsen uit de Steentijd tot en met Late Middeleeuwen. Op grond hiervan en de mogelijke aanwezigheid van een grafveld gold bij aanvang van het veldonderzoek voor het plangebied een hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de Bronstijd tot en met Late Middeleeuwen. Het kan gaan om een relatief groot grafveld waarvan de meeste resten zich (gezien de geomorfologische situatie) waarschijnlijk binnen circa 50 cm -Mv bevinden.

3 Veldonderzoek

3.1 Methodes

Tijdens het veldonderzoek zijn 17 megaboringen verricht in een grid van 40 bij 50 m in zes zuidwest-noordoost georiënteerde raaien (figuur 1). De boringen in een raai verspringen ten opzichte van die in de naastgelegen raai, waardoor een systeem van gelijkbenige driehoeken ontstaat. De gehanteerde methode wordt geschikt geacht voor het opsporen van de meeste in dit gebied te verwachten nederzettingsterreinen uit de periode IJzertijd tot en met Late Middeleeuwen. Deze methode is niet geschikt om graven, verkavelingspatronen en andere zeer lokale archeologische resten in kaart te brengen.

Het grid van megaboringen is aangevuld met 17 boringen gezet met een zandguts. Het doel van deze boringen is om in detail de bodemkundige en geomorfologische opbouw van het plangebied in kaart te brengen. Deze boringen zijn ingepast in het 40 x 50 m grid, waarbij de afstand tussen de boringen binnen de bestaande raaien is verkleind tot 25 m.

Er is geboord tot maximaal 1,8 m -Mv met een Edelmanboor met een diameter van 15 cm en tot 1,1 m -Mv of tot 25 cm in de ongestoorde ondergrond met een zandguts met een diameter van twee cm. De boringen zijn volgens een standaardformulier beschreven en met meetlinten ingemeten (x- en y-waarden). Het opgeboorde materiaal uit de Edelmanboor is gezeefd met een zeef met een maaswijdte van 0,5 cm; het zeefresidu is geïnspecteerd op het voorkomen van archeologische indicatoren.

3.2 Resultaten

Geomorfologie en bodem

Het gebied wordt gekenmerkt door een glooiend reliëf. Slechts enkele boringen in het plangebied voldoen aan het in § 2.2 beschreven boorprofiel (boringen 14, 16 en 22). In de meeste boringen is direct onder de bouwvoor de C-horizont aangetroffen (boringen 1, 2, 3, 12, 13, 17, 18, 20, 23, 27 en 37). In negen boringen is een verstoord profiel waargenomen, gekenmerkt door vlekkerigheid vanaf de basis van de bouwvoor tot de top van de C-horizont (boringen 4, 7, 8, 9, 25, 26, 29, 30 en 80). In een aantal boringen is een gelaagd bodemprofiel aangetroffen, hetgeen kan wijzen op stuifzandafzettingen (boringen 11, 15, 25, 28, 34 en 36). In enkele boringen is een zwarte laag aangetroffen die geïnterpreteerd kan worden als een B-horizont, hetgeen kan wijzen op de aanwezigheid van een intact podzolprofiel (boringen 5, 10, 19, 24 en 35).

Volgens de veldbeheerder van de voetbalclub van Herkenbosch was er voor de aanleg van de sportvelden sprake van een laagte of een ven in het plangebied. Bij de aanleg van het voetbalveld is dit gedempt. Dit zou de vlekkerigheid in de boringen 7, 8, 9 en 10 kunnen verklaren (figuur 1). In dat geval kan de ligging van het ven gereconstrueerd worden aan de hand van de boringen met een vlekkerige laag.

In het plangebied is sprake (geweest) van natuurlijke en antropogene aantasting van de bodem. In een aantal boringen is stuifzand aangetroffen dat gekenmerkt wordt door gelaagdheid. Het stuifzand is onder andere afgezet in de lagere delen van het plangebied en heeft een podzolprofiel afgedekt. Van dit podzolprofiel is waarschijnlijk een gedeelte teruggevonden in de vorm van de zwarte B-horizont.

Van het oorspronkelijk glooiende reliëf is in het plangebied niets overgebleven. Ten gevolge van de aanleg van het sportterrein is het hele plangebied geëgaliseerd. Tijdens de egalisatie van het plangebied zijn lagere delen opgevuld en welvingen genivelleerd. De opgevulde laagtes worden gekenmerkt door een vlekkerig bodemprofiel. Dit komt overeen met de informatie van de terreinbeheerder. In tegenstelling tot opvulling waarbij het oorspronkelijke profiel werd afgedekt, zijn de welvingen genivelleerd. Dit kan een verklaring zijn waarom op de meeste plaatsen de B-horizont ontbreekt.

Vermoedelijk is het plangebied grotendeels verstoord ten gevolge van de aanleg van het sportveldencomplex.

Archeologie

Tijdens het veldonderzoek zijn in één boring twee archeologische indicatoren aangetroffen (figuur 1).

boring	indicatoren	diepte in cm -Mv
31	prehistorisch aardewerk	45
31	prehistorisch aardewerk	75

De archeologische indicatoren zijn aangetroffen in de B-horizont: in een laag bruin, licht lemig zand (45 cm -Mv) en in lichtgeelbruin, zwak lemig zand (75 cm -Mv) in het westen van het plangebied. Het lijkt te gaan om een kleine concentratie archeologisch materiaal uit de Prehistorie, vermoedelijk de IJzertijd (boring 31). Er zijn ter hoogte van boring 31 geen bodemverstoringen dieper dan de bouwvoor aangetroffen. Het verzamelde aardewerk is echter van zeer slechte kwaliteit en zeer slecht determineerbaar. Het is niet zeker of het inderdaad om materiaal uit de IJzertijd gaat. De overige boringen hebben geen archeologische resten opgeleverd.

Mogelijk maken de in boring 31 aangetroffen archeologische resten deel uit van een grafveld. Het vermoeden bestaat immers dat in de nabijheid van of zelfs in het plangebied een grafveld ligt. Directe aanleiding tot dit vermoeden vormt een urn met crematieresten die aan de Landelaan werd opgegraven (ARCHIS-

waarnemingsnummer 15282). Het is echter onduidelijk of er sprake is van een incidentele vondst of dat deze urn deel uitmaakt van een grafveld. Indien er sprake is van een urnenveld, kan dit zich uitstrekken tot in het plangebied (hetgeen op grond van het in boring 31 aangetroffen aardewerk zeer wel mogelijk is). Het is echter door middel van een booronderzoek niet vast te stellen of dit daadwerkelijk zo is.

Het is ook goed mogelijk dat de urn aan de rand van het grafveld heeft gelegen en het urnenveld zich meer in zuidelijke richting uitstrekt; aanwijzingen hiervoor ontbreken echter. Opmerkelijk is het in dit opzicht dat tijdens de grondwerkzaamheden (huizenbouw e.d.) ten zuid(west)en van het plangebied geen archeologische resten (zoals urnen) zijn aangetroffen (het is echter mogelijk dat deze wel zijn gedaan, maar nooit zijn gemeld).

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Conclusies

Tijdens het inventariserend archeologisch onderzoek zijn in boring 31 twee archeologische indicatoren aangetroffen: twee fragmenten prehistorisch aardewerk, waarschijnlijk uit de IJzertijd. Dit ondersteunt de conclusies van het bureau-onderzoek (hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de Steentijd tot en met de Late Middeleeuwen; zie § 2.2).

Mogelijk maken de scherven deel uit van een groter geheel, zoals een grafveld uit de IJzertijd. In de onmiddellijke nabijheid van het plangebied is een urn uit de IJzertijd aangetroffen die waarschijnlijk tot een grafveld behoort. De omvang van dit mogelijke grafveld is niet bekend. Het in boring 31 aangetroffen aardewerk is van zeer slechte kwaliteit en er kunnen derhalve geen conclusies aan worden verbonden. Alhoewel ter hoogte van boring 31 geen bodemverstoringen dieper dan de bouwvoor zijn waargenomen, lijkt de bodem in het deel van het plangebied direct rondom deze boring grotendeels verstoord te zijn. Dit doet vermoeden dat een eventueel grafveld in het plangebied grotendeels verstoord zal zijn.

De verstoring van het bodemprofiel is zeer waarschijnlijk veroorzaakt door de aanleg van de sportvelden. Delen van het plangebied zijn afgegraven en andere delen zijn opgehoogd. Behalve ter hoogte van boring 31 zijn in het overige deel van het plangebied geen aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische vindplaatsen aangetroffen.

4.2 Aanbevelingen

Op grond van de resultaten van het karterend booronderzoek wordt aanbevolen de graafwerkzaamheden ter hoogte van boring 31 archeologisch te laten begeleiden teneinde te achterhalen of er sprake is van een urnenveld en, zo ja, wat hiervan de kwaliteit (gaafheid en conservering), aard, datering, omvang en diepteligging is. Een waarderend onderzoek in de vorm van proefsleuven lijkt niet gerechtvaardigd, aangezien de bodem in het plangebied grotendeels verstoord is, de verzamelde archeologische resten van zeer slechte kwaliteit zijn en er in de rest van het plangebied geen archeologische indicatoren zijn aangetroffen.

Archeologische begeleiding houdt in dat in overleg met de aannemer ruimte wordt gecreëerd om archeologische waarnemingen te verrichten zonder dat deze

de voortgang van de werkzaamheden ernstig belemmeren. De archeoloog dient ten tijde van de graafwerkzaamheden doorlopend aanwezig te zijn en de desbetreffende afspraken dienen bij voorkeur in de bestekken te worden opgenomen. De profielen die tijdens de graafwerkzaamheden zichtbaar worden, bieden de mogelijkheid op verschillende plaatsen aanvullende archeologische en stratigrafische waarnemingen te doen.

Het overige deel van het plangebied

In het overige deel van het plangebied zijn geen aanwijzingen aangetroffen voor de aanwezigheid van archeologische vindplaatsen. Voor het overige deel van het plangebied wordt derhalve geen vervolgonderzoek aanbevolen.

Met betrekking tot deze aanbevelingen wordt aanbevolen contact op te nemen met de Provincie Limburg (dr. G. Jansen).

Literatuur

Brinkkemper, O., e.a. (redactie), 1998. *Handboek ROB-specificaties*. Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort.

ROB, 2001. *Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW) 2e generatie. Globale Archeologische Kaart van het continentale Plat. Archeologische Monumentenkaart*. Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort (cd-rom).

Staring Centrum/RGD, 1992. *Geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000. Toelichting bij kaartblad 58 Roermond*. Staring Centrum/Rijks Geologische Dienst, Wageningen/Haarlem.

Stiboka, 1966. *Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000. Toelichting bij kaartblad 58 Oost Roermond*. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.

Vorbereidingscommissie Kwaliteitszorg Archeologie, 2001. *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie. Eindrapport van de Vorbereidingscommissie Kwaliteitszorg Archeologie*. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, Den Haag.

Gebruikte afkortingen

ARCHIS	ARChEologisch Informatie Systeem
IKAW	Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden
ROB	Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek
Mv	maaiveld

Verklarende woordenlijst

podzol	bodem met een uitspoelingslaag (E-horizont) en een inspoelingslaag (B-horizont). Het proces van het uitloggen van de E-horizont en de vorming van een B-horizont door inspoeling van amorfe humus en ijzer wordt podzolering genoemd
stratigrafisch	de ligging der lagen betreffend
stuifzanden	eolische (= wind-) afzetting in de vorm van vrij steile duinen welke door verstuiwing van dekzand is ontstaan onder invloed van de aantasting van de vegetatie door de mens

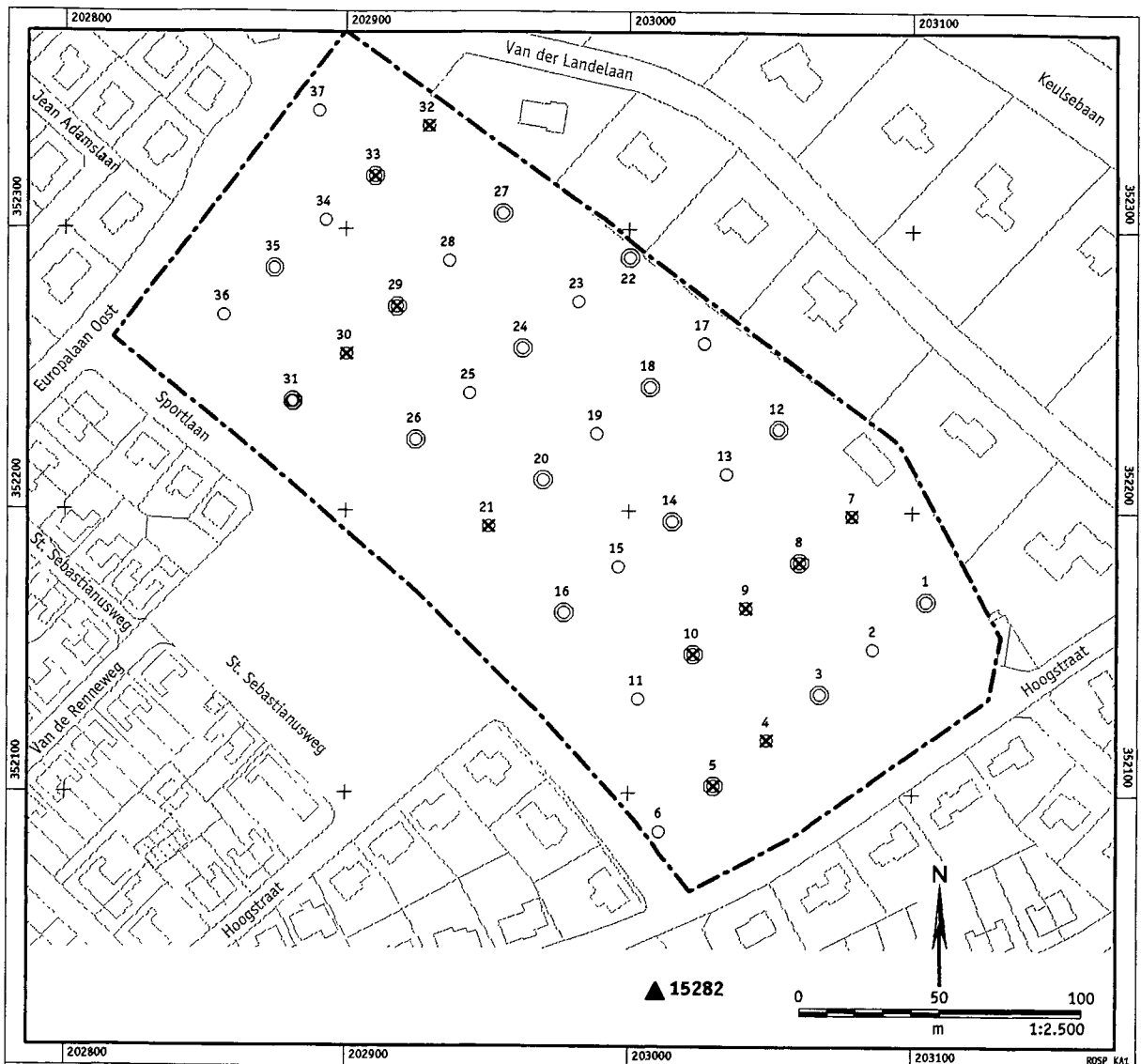
Overzicht van figuren en tabellen

Figuur 1. Resultaten booronderzoek.

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

Periode	Datering		
Nieuwe tijd	1500	-	heden
Late Middeleeuwen	1050	-	1500 na Chr.
Vroege Middeleeuwen	450	-	1050 na Chr.
Romeinse tijd	12 voor	-	450 na Chr.
IJzertijd	800	-	12 voor Chr.
Bronstijd	2000	-	800 voor Chr.
Neolithicum (nieuwe steentijd)	5300	-	2000 voor Chr.
Mesolithicum (midden steentijd)	8800	-	4900 voor Chr.
Paleolithicum (oude steentijd)	300.000	-	8800 voor Chr.

Tabel 1: archeologische tijdschaal.

**Plangebied Sportlaan te Herkenbosch
Gemeente Roerdalen**

Resultaten booronderzoek

legenda

boringen

- zonder archeologische indicatoren
- met aardewerk uit de IJzertijd (vermoedelijk)
- ⊗ met verstoord bodemprofiel
- ⊙ met megaboer
- 102 boornummer

reeds bekende vindplaatsen

- ▲ ARCHIS-vindplaats
- 15282** ARCHIS-waarnemingsnummer

overig

- grens plangebied

Figuur 1: Resultaten booronderzoek.